

HANTERING OCH FÖRVARING AV KEMIKALIER

Framtagen av Enhet miljö- och hälsoskydd Datum 2017-01-30

Som verksamhetsutövare ansvarar du för att dina kemiska produkter och att ditt farliga avfall hanteras så säkert som möjligt och att ett eventuellt utsläpp inte orsakar skada på människors hälsa eller miljön. Här får du kort information om hur du kan minska risken för olyckor och begränsa skadeverkningarna av oavsiktliga utsläpp i samband med förvaring av kemiska produkter.

Förvaring

Det är viktigt att förvaringskärlen är beständiga mot de kemikalier som lagras och att de är i gott skick. Se till att aktuella säkerhetsdatablad finns tillgängliga och att förvaringskärlen är märkta så att alla som hanterar dem vet vad de innehåller och hur de ska skydda sig.

Kemikalier ska förvaras så att produkten inte når avloppsbrunnar, vattendrag eller mark vid ett eventuellt spill. Därför ska förvaring av kemikalier ske i utrymmen med tätt underlag. Golvbrunnar anslutna till dag- eller spillvattennätet får inte förekomma i dessa utrymmen.

Några andra grundläggande regler för förvaring av kemikalier är:

- Flytande kemikalier bör förvaras inom invallning. Invallningen ska rymma volymen för den största behållaren samt 10 % av övrig lagrad volym. *Exempel: För 10 dunkar à 1 liter ska invallningen minst vara 1,9 liter.*
- Förvaringsutrymmet kan i vissa fall fungera som en invallning, förutsatt att det saknar golvavlopp och har en förhöjd tröskel så att spill inte kan rinna till närliggande utrymmen.
- Kemikalier som kan reagera kemiskt med varandra ska hållas åtskilda och inte förvaras i samma förråd, invallning eller uppsamlingstank.
- Ämnen som innebär stora risker, till exempel är mycket giftiga eller hälsofarliga ska förvaras oåtkomligt för obehöriga.
- Produkter som avger flyktiga ämnen ska förvaras så att avdunstning motverkas.
- Vid förvaring utomhus ska kemikalierna placeras på tät hårdgjord yta. De ska vara nederbördsskyddade och om det är flytande kemikalier ska de även förses med invallning.
- Dammande kemikalier ska förvaras på ett sådant sätt att stoftspredning till omgivningen inte sker.
- Där det finns risk för påkörning ska ett påkörningsskydd finnas.

En säker hantering

Säker hantering innebär att ha kunskap om hur produkterna påverkar hälsa och miljö och att vidta försiktighetsmått eller åtgärder för att förhindra skador på människor eller miljö. Säkerhetsåtgärder inom företag kan t.ex. vara:

- Rutiner för hantering av kemikalier.
- Lokaler och utrustning som ger en säker kemikaliehantering.
- Säkerhetsdatablad på plats för samtliga kemikalier som är märkta med faromärkning.
- Kemikalieförteckning med alla kemikalier.
- Utrustning för att göra skadeverkningarna vid en olycka så små som möjligt.
- En genomtänkt organisation med tydlig ansvarsfördelning.
- Kunnig och utbildad personal.

Exempel på ämnen som ska förvaras åtskilda

- Cyanider och syror
- Hypoklorit och syror
- Sulfider och syror
- Giftiga och brandfarliga
- Koncentrerade syror och Baser

Information finns under rubrik 10 (stabilitet och reaktivitet) i säkerhetsdatabladet för produkten.

- Särskilda föreskrifter gäller vid hantering av mer än 250 liter brandfarlig vätska inom vattenskyddsområde.

Om olyckan är framme

Även om bra rutiner och skyddsåtgärder finns kan oturen vara framme och en olycka ske. När en olycka sker är det viktigt att begränsa spridningen av utsläppet så fort som möjligt. I största möjliga omfattning bör utsläppet vallas in, avloppsbrunnar tätas och utsläppet samlas upp.

I verksamheter bör man i förväg ta fram instruktioner för hur inblandad personal etc. ska agera vid en olycka. Verksamhetsutövare bör tänka på att:

- Det ska finnas lättillgänglig saneringsutrustning, så som absorptionsmedel och utrustning att stänga avloppsbrunnar med. Tänk på att använt absorptionsmaterial klassas som farligt avfall och ska hanteras därefter.
- Om en händelse inträffar som kan leda till olägenhet för människors hälsa eller miljön ska verksamhetsutövaren omgående underrätta miljöenheten. Är situationen akut kontaktas även räddningstjänsten. Om avloppsvatten riskerar att påverkas vid en händelse ska ansvarig vid reningsverket kontaktas.

Egenkontroll

Om du bedriver en verksamhet som är anmälnings- eller tillståndspliktig enligt miljöbalken ska du följa förordningen (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll. Om din verksamhet inte är anmälningspliktig och innebär små risker så räcker det med en enklare egenkontroll.

Tillsyn, funktionskontroll och förebyggande underhåll ska utföras regelbundet. Instruktioner samt utförda kontroller och åtgärder ska journalföras. Det är viktigt att läsa produkternas säkerhetsdatablad för att känna till riskerna med produkterna. Bladen bör uppdateras regelbundet, generellt rekommenderas en översyn vart tredje år. En förteckning över verksamhetens kemikalier ger en bra överblick över hur många och vilka kemikalier som används och bör finnas inom alla verksamheter.

Välj bort de farligaste kemikalierna

Alternativa lösningar och kemikalier bör övervägas för att undvika de farligaste kemikalierna. Kemikalieinspektionen har utvecklat en prioriteringsguide (PRIO) som utgår från ämnens inneboende hälso- och miljöegenskaper. Denna kan du använda för att samla in kunskap om specifika ämnen. Vilka ämnen måste bortprioriteras i framtiden? Vilka ämnen ingår i olika produkttyper? Vilka rutiner kan utvecklas för inköp, produktutveckling och riskhantering? Guiden hittar du på <http://www.kemi.se/prio-start>.

Kemikalieregler och REACH

Stora delar av Sverige och EUs kemikalieregler ersattes den 1 juni 2007 av kemikalielagstiftningen REACH. Gällande lagar går att hitta i Förordning (EG) nr 1907/2006. REACH står för Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals. På svenska: Registrering, utvärdering, godkännande och begränsning av kemikalier.

Lagstiftning

Följande lagstiftning är tillämplig vid hantering av kemikalier:

- Miljöbalken (1998:808)
- Förordning (1998:901) om verksamhetsutövares egenkontroll
- Förordning (EG) nr 1907/2006 - REACH
- Förordning (2008:245) om kemiska produkter och biotekniska organismer
- Kemikalieinspektionens föreskrifter (KIFS 2008:2) om kemiska produkter och biotekniska organismer
- Förordning (EG) nr 1272/2008
- Klassificering, märkning och förpackning (CLP)
- Naturvårdsverkets föreskrift, skydd mot mark- och vattenförorening vid lagring av brandfarliga vätskor (NFS 2003:24). Denna ersätts 2018-07-01 med: Naturvårdsverkets föreskrift om skydd mot mark- och vattenförorening vid hantering av brandfarliga vätskor och spilloljor, NFS 2017:5. Från 2018-07-01 finns krav på besiktning i föreskrift meddelad av Myndigheten för Samhällsskydd och beredskap.
- Lag om brandfarliga och explosiva varor (SFS 2010:1011)
- Räddningsverkets föreskrifter och allmänna råd